

„A szakma elismerésének örül mindig a legjobban az ember”

Kiss József tanítványaiból is kiváló oboaművészeket szeretne faragni

Ő az első olyan művész, aki zenekari munkájának elismeréseként vehette át a Liszt-díjat. Kiss József lassan már negyedszázada muzsikál együttesekben. Egy évtizeden át volt a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának tagja, tizenhárom esztendeje pedig a Nemzeti Filharmonikusoknál tölti be az első, illetve a szólóoboista posztot. S bár az együttes játékot nagyon szereti, hiszen a nagyzenekarok mellett olyan kamaraegyütteseknek állandó tagja, mint a Budapesti Fúvósegyüttes vagy az Új Budapesti Fúvósötös, ugyanilyen fontosnak tartja a tanítást is. A Zeneakadémián, ahol már tizennyolc éve oktatja, immár adjunktusként a fiatalokat, sok a növendéke, akárcsak Japánban, nyolc esztendeje ugyanis a tokiói Musashino Akadémia állandó vendégprofesszora. Az oboaművész talán arra a legbüszkébb, hogy tanítványai közül sokan már kollégákként muzsikálnak vele, s koncertről –koncertre bebizonyítják, mi mindent tanultak tőle. Kiss József a jövőre nézve pedig, a legnehezebb feladatának azt tartja, hogy az eddig elért és számos díjjal, kitüntetéssel elismert művészi színvonalát a következő esztendőben is megőrizze.

– A Liszt-díj kivételes elismerés, kiváltképp akkor, ha valaki ezt elsőként kapja meg a zenekari muzsikusok közül...

– Nagyon boldoggá és büszkévé tett ez a kitüntetés, hiszen én magam is úgy vélem, precedens értékű, s azt jelzi, az együttesben muzsikáló művészek teljesítményére is odafigyelnek. Ráadásul ez egy szakmai elismerés, amelynek az ember mindig még jobban örül. Szerencsére, ilyen kitüntetésekben már korábban is volt részem, hiszen a Nemzeti Filharmonikusoknál kétszer is az Év művészevé választottak. Ezt a díjat titkos szavazással ítélik oda a zenekar tagjai, s igazán különleges az értéke, hiszen az embert azok tartják a legjobbnak, akikkel nap mint nap együtt próbál, dolgozik, s akik valóban kritikus füllel hallgatják a produkcióját.

– De ahhoz is rendhagyó teljesítményre volt szükség, hogy kétszer is elsővé válasszák...

– Talán ez a legnehezebb feladat, hogy az ember az elért művészi színvonalát folyamatosan megőrizze, s ha lehet, akkor képes legyen a még további fejlődésre. Az együttesben ugyanis megszokják, hogy ő mindig jól muzsikál, s ahhoz, hogy még egyszer felhívja magára a figyelmet, s újra elismerjék a teljesítményét, még magasabb szinten kell tudnia játszani. Közben pedig jönnek a fiatalok – akik képzésében magam is részt vettem és

számos műhelytitkot tőlem tanultak meg –, s bizony velük is tartani kell tudni a lépést, ami nem mindig egyszerű. Számomra azonban tényleg az a legnagyobb boldogság, ha azt látom, a növendékeimből kiváló oboisták válnak! Visszatérve a díjakra, annak is örülök, hogy a kollégáim látják és elismerik, mennyire komolyan veszem ezt a hivatást, s mennyire fontos nekem, hogy mindig a lehető legjobb teljesítményt nyújtsam.

– Abban, hogy ilyen muzsikálásra képes, biztosan szerepet játszik az is, hogy rendszeresen fellép kamarazenekarok tagjaként, s akadnak szólófellépései is.

– A Budapesti Fúvósegyüttesrel már tizenhárom esztendeje játszom, s nagyon élvezem a közös fellépéseket. Fontosak ezek a kirándulások, hiszen egyébként a zenekari zenész egész életét beskatulyázottan, csupán egyfajta igény kiszolgálásával töltheti. S bár ennek az együttesnek az életében volt olyan időszak is, amikor rengeteg turnén vettünk részt, számos hangversenyt adtunk, sajnos, a felkérések száma mostanában egyre kevesebb... Ráadásul három állandó tagunk közül ketten – Berkes Kálmán és Tibay Zsolt – Japánban, a Musashino Akadémia tanáraiként töltik az év nagy részét, Nagy Miklós pedig Luxemburgban dolgozik, így kevesebb idő jut a közös próbákra, fellépésekre. (Egy biztos pont azért van: közel húsz éve minden december 30-án az együttes szilveszteri koncertet ad a Zeneakadémián, s ez a hangverseny mindig telt házat vonz.) Mindezt azonban némileg kárpótolnak a szólófelkérések, amelyek igazán izgalmas kihívást jelentenek. Legutóbb a Farkas Ferenc születésének századik évfordulója előtt tisztelegő hangversenyen, a VI-os stúdióban, a Rádiózenekarral adhattam elő a zeneszerző oboaversenyét. Azért is volt ez rendhagyó élmény számomra, mert annak idején ennek a darabnak én voltam a magyarországi bemutatója. E hónapban is pódiumra lépek szólólistaként, az ELTE Dísztermében rendezett Mini Fesztiválon, amelyet a Magyar Zeneszerzők Társasága

szervez, Soproni József Oboaversenyét játszom. Egyébként már több szóló-lemezem, kamarazenei felvételem is megjelent a Naxos és Hungaroton kiadónál.

– *A Farkas Ferenc-esten az együttes játékkal nem lehetett probléma, hiszen a Rádiózenekar tagjai régi ismerősként üdvözölték, náluk kezdte ugyanis a pályafutását. Zeneakadémistaként miért erre az együttesre esett a választása?*

– Sokat jártunk akkoriban a különböző zenekarok koncertjeire, s egyöntetűen az volt mindegyikünk véleménye – a zeneakadémisták nagy kritikusok –, hogy az egyik legjobb együttes a Rádiózenekar. Ám nem mi választunk zenekart, hanem oda megyünk próbálkozni, ahol éppen van állás. Nekem Pongrácz Péter professzor úr volt a tanárom a főiskolán, s nagy meglepetésünkre az egyik óráján egyszer csak megjelent Lehel György, a Rádiózenekar akkori főzeneigazgatója. Meghallgatta a foglalkozást, amelyen hárman muzsikáltunk, ketten első évesek, a harmadik pedig negyedéves. Az ezt követő próbajátékon mindhármunkat felvettek próbaidőre a Rádiózenekarhoz. Ez 1982-ben történt, s hármunk közül aztán végül én maradtam. Így indult a pályám, majd egy évvel később kineveztek I. oboásnak. Mindez elég álomszerűnek tűnt nekem, hiszen én igazából építésznek készültem.

– *Hogyan került akkor a képbe a muzsika? A családjában sem zenélt senki?*

– Édesapám, aki építészmérnök, autodidakta módon megtanult hegedülni, szívesen és sokat muzsikált, ráadásul otthon rengeteg lemez közül lehetett válogatni. Így a zene része volt a mindennapjaimnak, és nyolc évesen zongorázni is kezdtem. Az oboára 11-12 esztendősen figyeltem fel, amikor az iskolai énekórán Prokofjev Péter és a farkas című darabját hallgattuk. A kacsát ugyanis ez a hangszer jelenítette meg, annyira valószerűen,

hogy engem teljesen rabul ejtett. S mivel előtte már furulyáztam, és szándékomban állt valamilyen komolyabb fúvóshangszerre áttérni, így az oboát választottam. Sárospatakon kezdtem ezen az instrumentumon tanulni, Friedl András tanár úr felelhetetlen irányításával. Mivel a zeneiskolában egyetlen darab volt ebből a hangszerből, így az első időkben közös oboám volt a szomszédban lakó fiúval. Szerencsére, ő hamar megunt a „közös lovat”, így később már egyedül én gyakorolhattam azon. Élveztem a zenélést, de eszembe sem jutott, hogy a muzsikát válasszam hivatásomul. S bár a tanárom arra biztatott, folytassam a konzervatóriumban, én leérettségiztem a Sárospataki Rákóczi Gimnáziumban, majd a pécsi Pollack Mihály Műszaki Főiskolára kerültem, mert építész szerettem volna lenni. A zenetanulást azonban közben sem hagytam abba, s jól ment az oboázás jól. Ebben akkor nagy segítségemre volt Kircsi László tanár úr, akihez ismeretlenül bejelentkeztem, és miután meghallgatott, felajánlotta, hogy grátisz járhatok hozzá oboárára. Fél év múlva átkerültem Debrecenbe, az Ybl Miklós Műszaki Főiskolára, mert közelebb akartam jönni Sárospatakhoz. Az oboázást itt is folytattam, Kányási József tanár úr keze alatt, aki óriási hatással volt rám, a műszaki főiskola pedig nagy csalódást jelentett nekem. Én ugyanis kreatív, alkotómunkára vágytam, teremteni, létrehozni akartam dolgokat, amiben megjelennek az én elképzeléseim is, s nem csupán unalmas számításokat végezni és derékszögű vonalakat húzogatni. Ezért döntöttem, s a zenét választottam. Elég nagy és merész váltás volt ez, nehéz pillanatokkal, de volt, és van két csodálatos ember, akik mindenben és mindig mellettem álltak és támogattak: Édesanyám és Édesapám. Először a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola debreceni tagozatára akartam jelentkezni Kányási tanár úr osztályába,

de ő azt tanácsolta, próbáljam meg a Zeneakadémiát. Szinte hihetetlen volt számomra, de sikerült! Bekerültem Pongrácz Péter tanár úr osztályába, aki a felvételem után csodálkozva kérdezgette Kányási tanár úrtól, hogy hol rejtegetett eddig...

– *S aztán a tanintézetben annyira jól is érezte magát, hogy még a diplomája megszerzése után is maradt...*

– Felejthetetlen öt évet töltöttem Pongrácz tanár úr keze alatt, aki 1987-ben felajánlotta, hogy legyek a tanársegédje. Örömmel vállalkoztam erre a megfizetetlen feladatra, ugyanakkor izgultam is, hogy meg tudok-e felelni ennek a számomra új kihívásnak. Szerencsére elég hamar ráéreztem az ízére, az évek során pedig még jobban megszerettem a tanítást. A növendékekkel elért siker sokszor nagyobb boldogságot jelent, mint egy-egy jó hangverseny. Ráadásul a hallgatóimtól én magam is rengeteget tanulok, olyan új nézőpontokat fedezek fel a közös munka során, amelyek korábban eszembe sem jutottak. S mindez arra is rákényszerít, hogy figyelemmel kísérjem, milyen új nemzetközi trendek jelentek meg, vannak-e új pedagógiai módszerek, és másutt milyen mércékkel mérik a fiatal oboistákat. A tanítás tényleg nagyon lényeges része az életemnek, olyannyira, hogy emiatt voltam kénytelen a Rádiózenekartól is megválni. Pedig egyébként nagyon jól éreztem magam abban a társulatban, izgalmas feladatot jelentettek a Z-felvételek, a folytonos, koncentrált munka. Ráadásul ennél az együttesnél tanultam meg a szakmát, közöttük sajátíthattam el a zenekari muzsikálás fortélyait. Olyan kiváló dirigensekkel is dolgozhattam a Rádiózenekarban, mint Doráti Antal, Lamberto Gardelli, Ferencsik János, Giuseppe Patané, Lovro von Matačić és még sorolhatnám... Az együttesnek azonban nagyon összevissza próbarendje volt, s így folyton le kellett mondanom a növendékeim óráit. Sokáig keresgéltem a megfelelő megoldást, de ezt a problémát sehogy sem sikerült megoldanom. S bár ekkor a Fesztiválzenekarba is hívtak – ennek az együttesnek állandóvá válása előtt rendszeres muzsikusa voltam –, végül azért döntöttem az akkori Állami Hangversenyzenekar mellett, mert ott a keddi és pénteki napok délutánjai – a tanári munkát is ellátó zenészek miatt – szabadok voltak. S immár lassan tizen-négy esztendeje, 1992 óta töltöm be az

Akik 2004/2005-ben elnyerték az évad „legjobb zenekari művésze” címet:

Bokor Pál (fagottművész)

Ember Dániel (kürtművész)

Galuska Anikó (brácsaművész)

Juhász Tibor (harsonaművész)

Kecskés György (kürtművész)

Paálné Falusi Melinda (fagottművész)

Szepesi János (klarinétművész)

Nemzeti Filharmonikus Zenekar

Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar

Debreceni Filharmonikus Zenekar

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar

Szegedi Szimfonikus Zenekar

MÁV Szimfonikus Zenekar

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara

együttesnél az első oboista illetve a szóló-oboista posztot.

– A Zeneakadémián pedig már adjunktusként foglalkozik a növendékekkel. Mire igyekszik elsősorban megtanítani a fiatalokat?

– A zenei kifejezés sokszínűségére, a különböző korok zenei stílusához igazodva, ugyanakkor megtartva az egyéniséget, valamint az ehhez szükséges hangszeres eszköztár kifejlesztésére, kiszélesítésére. Már a felvételinél is elsősorban arra törekszünk, hogy olyan növendékeket vegyünk fel, akiknek sajátos elképzelésük van az adott darabokról, akik egyéni zenei elképzelésekkel bírnak, és szép hangon játszanak. Ehhez kell elsősorban tehetség, adottság. Természetesen a technikai felkészültségnek is megfelelő szinten kell lennie, de ezek a hiányosságok szorgalommal könnyebben pótolhatók. A nagy kérdés az, hogy az illetőnek van-e mondánivalója. Az oboistákat emellett elsősorban nem szólistáknak, hanem zenekari művésznek képezzük, hiszen ez egy

zenekari, kamarazenei hangszer, de nagyon lényeges, hogy valaki hogyan játszik rajta, ennek az instrumentumnak ugyanis számos darabban jut szólófeladat. Én mindig azt tartom jónak, ha valakiből csak faragni kell, mert mondjuk túl expresszív vagy túl modoros. A lényeg, hogy legyen saját elképzelése, játékaival ő maga is akarjon valamit elmondani az adott darabról. Versenyek zsűritagjaként is mindig a hangot, a zeneiséget díjazom elsősorban.

– Milyen tapasztalatokat szerzett Japánban, ahol a Musashino Akadémiának nyolc esztendeje vendégprofesszora?

– Általában évente két hónapot töltök Tokióban. Ennyi időre szükség is van ahhoz, hogy az ember valóban nyomot tudjon hagyni a növendékeiben, s tényleg meg tudja tanítani őket néhány dologra. S bár ők nem rendelkeznek európai zenei gyökerekkel, számukra teljesen idegen pl. a klasszikus stílus, de roppant szorgalmasak és igyekeznek mindent megtanulni. Remek az utánzóképeségük, de pl.

érdekes módon az auktakt-tal bajban vannak, nagyon nehezen tudnak hangsúly nélkül elindítani egy hangot. Ennek valószínűleg az az oka, hogy hiányzik nyelvükből a névelő. Általában 15-16 növendékem van, s közülük bizony akad két-három olyan oboista, aki a budapesti Zeneakadémián is megállná a helyét. Ennek az iskolának az egyik vezető tanára Berkes Kálmán barátom, klarinétművészkarmester, aki csodákat művel a főiskola zenekarával, s mindig igazán kiváló együttest hoz létre a növendékekből. Náluk ugyanis próbajáték alapján állítják össze az iskolazenekarokat, van A és B kategória, és dicsőséget jelent, ha valaki az A együttesbe bekerül, és ezért nagyon meg is becsülik magukat, teljes odaadással dolgoznak... Érdekesek, hasznosak ezek a Japánban töltött hónapok, mert a távol-keleti fiataloktól más dolgokat tanulok, mint az itthoni növendékeimtől, s számomra az egyik legfontosabb, hogy az oboázás újabb és újabb aspektusait fedezzem fel.

R. Zs.

Olvasói levél:

Egy „könnyűzenész” gondolatai

A ZENEKAR lapot érdeklődéssel, rokonszenves érzelmekkel, olykor indulatokkal, rendszeresen olvasom. Egyik szimfonikus zenekarnak sem voltam tagja, de négy évtizedes zenei munkásságom alatt folyamatosan működtem együtt a „kommunista rendszertől örökölt régi intézmények” csaknem valamennyi, - ma már idősebb – muzsikusaival. Ez a kijelentés sérti szép emlékeimet, azt a személyes baráti hangulatú légkört, melynek gyümölcse ma is hallhatóan – az a zene, melyre az idősebb generáció szíve megdobban.

Miről is van szó? Arról, hogy néhány évtizeddel ezelőtt a „komoly”- és könnyűzenét nem egy szakadék választotta el egymástól. Akkor akusztikus, hagyományos hangszereken szólaltatták meg műveiket a szerzők és hangszerelők. Tanult mesterségük volt a zene, néhányuknál évtizedeken keresztül művészi fokon értékelhetően.

Szimfonikus zenekaraink (esetünkben leggyakrabban a Rádiózenekar) színvonalát az egykori felvételeinken ma is hallható.

A 60-as évek közepén fiatalok az érzéseiket zenéjükkel úgy fejezték ki, hogy 2-3 (de inkább 2) gitár-akkorddal kísérve dalocskákat szereztek. Ezek előadására bárki vállalkozhatott, aki rövid idő alatt megtanult néhány hármashangzatot lefogni és a dalokat – amolyan baráti szórakoztatásra – énekelni. Ez az ügy még rokonszenves is lehetett, de az már nem, hogy uralkodóan széleskörű zenei nyelvzetté váljon, melynek következményei mára közismerten lehangolóak.

Az elektronika megjelenése, a szintetizátoros „gépkezelők” élelmes, minden kontrollt nélkülöző reklám és marketing tevékenysége mára megszüntette a hagyományos, mindenki számára élvezhető, kultúrált szórakoztató zenét.

Azok a zenészek, akik délelőtt világhírű karmesterekkel, szólistákkal rangos produkciókat próbáltak, vagy felvételt készítettek, délután örömmel jöttek vonós rájátszásra (van még ilyen?) a Rádió, a Hanglemezgyár, a Filmgyár stúdióiba, vagy egy TV produkció próbáira. Jó hangulat mellett igényes produkciójukért külön honorárium járt, természetesen a megrendelő intézmények kasszájából fizetve.

Fentiekből következtetve az egykor rangosnak is nevezhető könnyűzenéből a zenészek kiszorultak, a rendszerváltást követően az állam mint megrendelő megszűnt és a kultúra támogatásából is folyamatosan kivonul.

Egyetértek Kocsis Zoltánnal abban, hogy egyre nyomul a gagy, a pénzcsinálás terrorjával felhergelt tömeghisztéria napjait éljük, élen a Megasztárral.

Kedves Szimfonikus Zenészek! Közületek már csak az idősebbeket ismerhetem, de mindannyiatoknak kívánom, hogy jövőtök a mainál felhőtlenebb legyen. Ha nem is éltem közvetlen közéletekben, az együtt töltött évtizedek emlékét baráti szeretettel megbecsülve őrzöm.

Körmendi Vilmos
zeneszerző